
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Географічний факультет
Кафедра географії України

Аріон Оксана Василівна

ГЕОГРАФІЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

навчально-методичний посібник

для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Географія) та 106 Географія (за
вибірковим блоком «Географія рекреації та туризму»)

Київ-2024

Арїон О. В.

Географія культурної спадщини України: навчально-методичний посібник для студентів освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 014 Середня освіта (Географія) та 106 Географія (електронне видання). К., 2024. 42 с.

Рецензент:

Кандидат географічних наук, доцент Уліганець С.І.

Кандидат географічних наук, доцент Петрина Н. В.

Рекомендовано до друку Вченою радою географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 14 від 28 травня 2024 року).

Навчально-методичний посібник розкриває структуру дисципліни «Географія культурної спадщини України», основні навчальні цілі та програмні результати. Містить розгорнуту програму дисципліни, зміст завдань відповідно до визначеного тематичного змісту, перелік рекомендованих джерел для виконання завдань та самостійного опрацювання тем.

Видання призначене для студентів, які здобувають освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра за спеціальностями 014 Середня освіта (Географія) та 106 Географія.

ЗМІСТ

	Сторінки
Вступ	4
Структура дисципліни «Географія культурної спадщини України»	9
Тематичний зміст та завдання дисципліни	10
Питання до іспиту з дисципліни.....	28
Рекомендовані джерела	30
Додатки	35
Додаток А. Базові поняття та терміни.....	36
Додаток Б. Характеристика історико-культурного потенціалу території.....	40
Додаток В. Регіони та субрегіони UN WTO.....	41

ВСТУП

Дисципліна «Географія культурної спадщини України» належить до групи вибіркових дисциплін підготовки бакалаврів середньої освіти за освітньо-професійною програмою «Географія» і присвячена вивченню теоретичних та методичних аспектів дослідження культурної спадщини; розкриттю ролі та значення досліджень суспільно-географічних особливостей території України в контексті культурної спадщини, зокрема для організації шкільної туристсько-краєзнавчої діяльності.

При вивченні дисципліни особлива увага звертається на формування важливих фахових компетенцій вчителя загально-освітнього навчально закладу, фахівця з організації шкільної туристсько-краєзнавчої діяльності (за спеціалізацією географія України)

Мета дисципліни – ознайомити студентів із теоретичними основами дослідження культурної спадщини, надати систематизовані та узагальнені знання про географію культурної спадщини України за для формування здатності розв'язувати спеціалізовані задачі та практичні проблеми в професійній діяльності в якості організатора шкільної туристсько-краєзнавчої діяльності або у процесі подальшого навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних і суспільних туристсько-екскурсійних об'єктів із використанням комплексу міждисциплінарних даних.

Попередні вимоги до навчального спецкурсу полягають в успішному опануванні дисциплінами освітньої програми «Географія», освітнього рівня «Бакалавр», спеціальності Середня освіта (Географія), галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, зокрема дисциплін «Українська і зарубіжна культура», «Географія культури і релігії», «Географія України», «Шкільне географічне краєзнавство» та ін.

Завдання дисципліни «Географія культурної спадщини України» полягають у наданні студентам загальних та фахових компетентностей, передбачених освітньою програмою «Географія», зокрема:

ЗК-7 Формування здатності вчитися і бути сучасно освіченим, усвідомлювати можливість навчання впродовж життя;

ЗК-11 Здатності зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової

активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

ФК-2 Здатності застосовувати базові знання природничих і суспільних наук та інформаційних технологій при вивченні географічної оболонки;

ФК-7 Формування розуміння необхідності отримання знань і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації.

Конкретні навчальні цілі вивчення дисципліни полягають у наданні студентам глибоких теоретичних знань про основи дослідження культурної спадщини та формування систематизованих уявлень про географію культурної спадщини України в контексті розв'язання спеціалізованих задач та практичних проблем у професійній діяльності в якості організатора шкільної туристсько-краєзнавчої діяльності.

Результати навчання за дисципліною та їхнє співвідношення із програмними результатами навчання зведено в таблицях 1 та 2.

Форми та організація оцінювання студентів. Заняття проводяться у вигляді лекцій та семінарських занять. Завершується дисципліна іспитом.

Рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами доповідей і презентацій на семінарських заняттях, виконання самостійних робіт, а також написання тематичних контрольних робіт. (ТКР).

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

1 – знання – до 50%;

2 - вміння - до 30%;

3 - комунікація - до 10%;

4 – автономність та відповідальність - до 10%

Організація оцінювання. Кількість балів, що студент отримує **протягом семестру** є сумою балів, що були отримані при оцінюванні доповідей і презентацій на семінарських заняттях, виконання самостійних робіт, опитуванні та виконанні тематичних контрольних робіт. Макс. кількість балів які можуть бути отримані студентом протягом семестру 60 балів. Презентація і захист виконаних завдань відбуваються за розкладом семінарських занять відповідно до календарного плану вивчення дисципліни. Самостійні роботи здаються за графіком встановленим викладачем. Тематичні контрольні роботи (ТКР) проводяться у тестовій формі. Студенти, які отримали за ТКР меншу за мінімально передбачену кількість балів, перескладають її.

Таблиця 1. Результати навчання за дисципліною

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумко- вій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Теоретичні основи дослідження культурної спадщини та відповідний понятійно-термінологічний апарат	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота</i>	<i>поточний контроль, усна презентація іспит</i>	10
1.2.	Основи класифікації об'єктів культурної спадщини			10
1.3	Зміст та основні характеристики історико-культурного потенціалу регіонів			10
1.4	Основні складові культурної спадщини регіонів України			10
2.1	Збирати та опрацьовувати інформацію щодо об'єктів культурної спадщини в рамках шкільної туристсько-краєзнавчої діяльності	<i>семінарське заняття, самостійна робота</i>		20
2.2	Характеризувати об'єкти культурної спадщини як ресурс туристсько-краєзнавчих екскурсій різного тематичного спрямування та складову історико-культурного потенціалу регіонів			20
3	комунікація: вироблення у студентів практичних навиків здійснення дослідження і вирішення актуальних проблем із застосуванням відповідних методів і прийомів отримання, зберігання й здійснення первинної обробки емпіричних даних та їх належного представлення за допомогою сучасних технічних засобів у вигляді причинно-наслідкового аналізу	<i>самостійна робота</i>	<i>Усна презентація</i>	10
4	автономність та відповідальність: продемонструвати розуміння особистої відповідальності за професійні та/або управлінські рішення при аналізі та прийнятті рішень в процесі дослідження компонентів соціокультурного середовища та оцінці історико-культурного потенціалу регіонів	<i>самостійна робота</i>	<i>Іспит, поточний контроль, усна презентація</i>	10

Таблиця 2. Співвідношення результатів навчання за спецкурсом із програмними результатами навчання

Результати навчання (РН) дисципліни	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	3	4
Програмні результати навчання (ПРН)								
ПРН 1. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в галузях предметної області географічних наук.	+	+	+	+	+	+	+	+
ПРН 10. Аналізувати склад і будову природно- та суспільно-географічних об'єктів і систем (відповідно до спеціалізації) на різних просторово-часових рівнях.	+	+	+	+	+	+	+	+
ПРН 14. Демонструвати здатність проводити самостійні дослідження природно- та суспільно-географічних об'єктів, систем і процесів у географічній оболонці за польових і лабораторних умов					+	+	+	+

Оцінювання за формами контролю:

- Тематичні контрольні роботи: РН 1.1-1.4 (знання) 10 балів/6 балів.
- Семінарські заняття (усна презентація): РН 2.1-2.2;3; 4 (вміння, комунікація, автономність та відповідальність) 30/20 балів.
- Самостійна робота (есе, проект, реферат): РН 2.1-2.2;3; 4 (вміння, комунікація, автономність та відповідальність)20/10 балів

Умови допуску до іспиту: рекомендований мінімум для допуску - 36 балів. Для студентів, які виконали 60% і менше самостійних завдань і набрали сумарно меншу від 36 кількість балів (*рекомендований мінімум*), , обов'язковою умовою для отримання допуску до іспиту є написання додаткової контрольної роботи (за питаннями пропущених чи недостатньо засвоєних тем), максимальна оцінка за яку не може перевищувати 25 балів.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту проводиться в письмовому форматі. Іспит складається у терміни визначені розкладом екзаменаційної сесії.

Максимальна кількість балів під час іспиту – 40, мінімальна кількість балів, що додаються до семестрових – 24 (*60% максимальної кількості балів, відведених на іспит*).

При простому розрахунку отримаємо:

	Семестровий контроль	Іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	36	24	60
Максимум	60	40	100

Формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (друга редакція)», введеного в дію наказом № 170-32 від 11 квітня 2022 року.

Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Географія культурної спадщини України»

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Тема 1. Вступ. Культурна спадщина: основні поняття та терміни. Об'єкти культурної спадщини	2	2	10
2	Тема 2. Поняття «світова спадщина». Роль ЮНЕСКО в охороні об'єктів культурної спадщини.	4	2	10
3	Тема 3. Поняття «національна спадщина». Охорона культурної спадщини в Україні	2	2	10
4	Тема 4. Нерухомі об'єкти культурної спадщини	4	2	10
5	Тема 5. Нематеріальна культурна спадщина	2	2	10
6	Тема 6. Історико-культурний потенціал регіонів: аналіз поняття, структура, оцінювання	2	2	10
7	Тема 7. Аналіз культурної спадщини регіонів України	2	4	10
8	Тема 8. Об'єкти культурної спадщини, як ресурс туристсько-краєзнавчих екскурсій	2	4	10

Загальний обсяг 120 год:

Лекції – 20 год.

Семінарські заняття – 20 год.

Самостійна робота – 80 год.

Консультації – 2 год

Іспит – 3 год

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «Агровиробничі ландшафти Європи та світу як ресурси ено- та гастрономічного туризму»

ТЕМА 1. Вступ. Культурна спадщина: основні поняття та терміни. Об'єкти культурної спадщини

- 1.1 Поняття про культурну спадщину. Основні підходи до тлумачення культурної спадщини з точки зору національного та міжнародного законодавства.
- 1.2 Спадщина як загальнокультурне поняття.
- 1.3 Основні положення класифікації об'єктів культурної спадщини
- 1.4 Сучасний стан культурної спадщини України. Загальна характеристика

Питання для самостійного контролю знань за темою 1

1. Дайте визначення культурної спадщини як наукового поняття.
2. Яку роль в збереженні культурної спадщини відіграють Конвенції?
3. Опишіть співвідношення між національним та міжнародним законодавством щодо культурної спадщини.
4. Визначте місце пам'яток архітектури в класифікації об'єктів культурної спадщини

Завдання

За рекомендованими джерелами ознайомтеся з основними термінами, пов'язаними з питаннями дослідження та охорони культурної спадщини.

Рекомендовані джерела

Теоретико-методологічні основи суспільно-географічного дослідження культурної спадщини / Поливач К.А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України. К. 2012. С. 9-45. URL:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Polyvach_Kateryna/Kulturna_spadshchyna_ta_ii_vplyv_na_rozvytok_rehioniv_Ukrainy.pdf

Закон України Про охорону культурної спадщини. Ст.1. Визначення термінів; Ст.2. Класифікація об'єктів культурної спадщини. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>

Культурна спадщина. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/novyny/>

Надзвичайний Червоний список культурних цінностей під загрозою – Україна (Emergency Red List of Cultural Objects at Risk – Ukraine). International Council of Museums (ICOM). Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/chervonyy-spysok-kulturnykh-tsinnostey-ukrainy-pid-zahrozoiu/> ; <https://icom.museum/wp-content/uploads/2022/11/Emergency-Red-List-Ukraine-%E2%80%93-English.pdf> (англ.)

Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/convention-concerning-protection-world-cultural-and-natural-heritage>

ТЕМА 2. Поняття «світова спадщина». Роль ЮНЕСКО в охороні об'єктів культурної спадщини

- 2.1. Поняття World Heritage – світова спадщина та її особливі характеристики. Базові документи щодо охорони світової спадщини.
- 2.2. Перелік світової спадщини - UNESCO's World Heritage List
- 2.3. Критерії внесення культурних об'єктів до Переліку світової спадщини
- 2.4. Комітет всесвітньої спадщини UNESCO та його діяльність.
- 2.5. Міжнародна рада з питань охорони пам'яток і визначних місць. (англ. International Council on Monuments and Sites, ICOMOS)
- 2.6. Україна в Переліку світової спадщини
- 2.7. Роль громадських організацій та міждержавних проектів в охороні культурної спадщини (на прикладі Європейського Союзу)

Питання для самостійного контролю знань за темою 2

1. Назвіть головні міжнародні документи, що регламентують питання охорони культурної спадщини.
2. Які переваги дає Статус об'єкта Світової спадщини ?
3. Коли визначається і на що спрямований Міжнародний день пам'яток і визначних місць? Чи є аналогічне свято в Україні?
4. Оцініть роль міжнародних офіційних чи громадських організацій в охороні культурної спадщини?
5. На підставі яких критеріїв пам'ятки культурної спадщини України було внесено до Переліку світової спадщини? Наведіть приклади
6. Що собою представляє проект «Культурні маршрути Європи»? Які об'єкти в Україні є складовими цього проекту? В межах якого маршруту?

Завдання

1. Підготуйте доповідь на семінар за темою «Об'єкти Світової культурної спадщини» на прикладі однієї з країн світу (на власний) вибір. Охарактеризуйте структуру об'єктів Світової культурної спадщини обраної країни, їх характерні особливості, за якими критеріями їх обрано, коли включено до переліку і т.п.
2. Опрацюйте Перелік об'єктів Світової спадщини (World Heritage List). Складіть перелік об'єктів культурної спадщини України, включених до World Heritage List. Дайте відповіді на питання: де вони знаходяться, які їх характерні особливості, за якими критеріями і коли саме вони включені до Переліку об'єктів Світової спадщини? Оформіть відповідь у вигляді таблиці.

! Таблиця здається в письмовому вигляді

Підготуйте доповідь на семінар по одному з об'єктів .

3. Опрацюйте перелік Культурних маршрутів Європи (Cultural Routes of the Council of Europe programme). Підготуйте доповідь на семінар по одному з маршрутів. Охарактеризуйте маршрут: тема, історія створення, географія, характерні особливості, структуру об'єктів обраного маршруту

! У разі відсутності на семінарі, підготуйте письмову роботу (в термін визначений викладачем).

Рекомендовані джерела

Всесвітня спадщина ЮНЕСКО в Україні. МКіП. URL:

<https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/nerukhoma-kulturna-spadshchyna/>

Комітет всесвітньої спадщини UNESCO. The World Heritage Committee. Веб-сайт. URL: <http://whc.unesco.org/en/committee/>

Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text

Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text

Міжнародна рада з питань охорони пам'яток і визначних місць. англ. International Council on Monuments and Sites, ICOMOS. Веб-сайт. URL: <https://www.icomos.org/en>

Міжнародна хартія з охорони й реставрації нерухомих пам'яток і визначних місць (Венеціанська хартія). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_757#Text

Участь України у діяльності ЮНЕСКО. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/yunesko/uchast-ukrayini-u-diyalnosti-yunesko>

Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. UNESCO. 1972. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380483/PDF/380483eng.pdf.multi.page=6>

Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Basic Texts of the 2003. UNESCO. 2022 Edition. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000383762/PDF/383762eng.pdf.multi.page=9>

Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage. UNESCO. 2001. URL:

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000126065/PDF/126065eng.pdf.multi>

Cultural Routes of the Council of Europe programme. URL:

<https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/home>

Europa Nostra. URL: <https://www.europanostra.org/>

Number of UNESCO world heritage sites in Europe as of 2023, by country. URL:

<https://www.statista.com/statistics/1080406/world-heritage-site-unesco-europe-by-country/>

ТЕМА 3. Поняття «національна спадщина». Охорона культурної спадщини в Україні

3.1. Національна спадщина: тлумачення та основні положення охорони.

3.2. Специфіка охорони окремих категорій об'єктів національної спадщини.

3.3. Державні установи та громадські організації України.

3.4. Промоція національної культурної спадщини.

3.5. Захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту

Питання для самостійного контролю знань за темою 3

1. В чому відмінність тлумачення національної спадщини та Світової спадщини в рамках концепції ЮНЕСКО?
2. Наведіть приклади законодавчих актів щодо охорони різних об'єктів культурної спадщини України.
3. Що таке «Блакитний щит»? Які об'єкти в Україні були вперше позначені таким чином?

Завдання

Складіть доповідь на тему «Промоція національної культурної спадщини: реклама, просвітницька діяльність тощо. Розвиток в контексті збройної агресії.»

Проаналізуйте стан питання в Україні, закордонний досвід. Наведіть кілька прикладів промоції культурної спадщини в Україні. Які приклади промоції культурної спадщини в Європі (чи світі) вам сподобалися?

Наведіть кілька прикладів. Якими засобами ви б поширювали знання про культурну спадщину України ?

У разі відсутності на семінарі, підготуйте письмову роботу за темою (в термін визначений викладачем).

Рекомендовані джерела

Автентична Україна. Веб-сайт. URL: <https://authenticukraine.com.ua/>

Гаазька конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту

Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

Державний реєстр національного культурного надбання. URL:

<https://data.gov.ua/dataset/014aba3a-63ed-4edf-b6b1-b26f1ad29953>

Державний реєстр нерухомих пам'яток України. URL:

<https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/derzhavnyy-reiestr-nerukhomykh-pam-iatok-ukrainy/>

Закон України Про охорону археологічної спадщини. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-IV#Text>

Закон України Про охорону культурної спадщини. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>

Захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту. URL:

<https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/zakhyst-kulturnykh-tsinnostey-u-razi-zbroynoho-konfliktu/>

Історико-культурна спадщина України (XIX – поч. XX ст.): Зб.документів і матеріалів. К.: Рідний край. 1995. 328 с.

Ковчег Смаку. Україна: їжа, знання та історії гастрономічної спадщини. 2022. 218 с. URL: https://www.unisg.it/assets/ADG_UCRAINA_WEB_2.pdf

Корнеєв В. Культурна спадщина: функціонування в інформаційному просторі. *Молода нація: Альманах. Наукове видання. Інститут Східноєвропейських досліджень НАН України.* 2003. № 4. С. 120-127.

Культурна спадщина та національна безпека: аналіт. доп. / В. Потапенко, Ю. Тищенко, Ю. Каплан та ін.; за ред. В. Потапенка. – Київ: НІСД,

2023. 58 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-09/ad_kult_spad_nac_bezp_06092023.pdf

Культурна спадщина України: Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища: Зб. офіційних документів. К.: Істина. 2002. 336 с.

Культурна спадщина. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/novyny/>

Музейна справа. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/muzeyna-sprava/>

Надзвичайний Червоний список культурних цінностей під загрозою – Україна (Emergency Red List of Cultural Objects at Risk – Ukraine). International Council of Museums (ICOM). Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/chervonyy-spysok-kulturnykh-tsinnostey-ukrainy-pid-zahrozoiu/> ; <https://icom.museum/wp-content/uploads/2022/11/Emergency-Red-List-Ukraine-%E2%80%93-English.pdf> (англ.)

Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України. Український центр культурних досліджень. URL: <http://uccs.org.ua/natsionalnyj-reiestr-obiektiv/>

Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України. МКіП. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/natsionalnyy-perelik-elementiv-nematerialnoi-kulturnoi-spadshchyny-ukrainy/> ;

Поливач К.А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України / Наук. ред. Руденко Л.Г. К.: Інститут географії НАН України, 2012. 208 с. URL: https://igu.org.ua/sites/default/files/pdf-text/PolyvachK_Heritage.pdf

ТЕМА 4. Нерухомі об'єкти культурної спадщини

- 4.1. Нерухома культурна спадщина. Головні поняття.
- 4.2. Державний реєстр нерухомих пам'яток України.
- 4.3. Об'єкти всесвітньої спадщини на території України. Аналіз об'єктив-номінантів
- 4.4. Зв'язок пам'яток з історичним ландшафтом. Історичні населені місця України
- 4.5. Історичні міста та їх екскурсійний потенціал. Діяльність ЮНЕСКО щодо охорони історичних міських територій
- 4.6. Поняття нерухомих та рухомих пам'яток. Культурні цінності та специфіка їх охорони.
- 4.7. Музеї. Як це працює: типи музеїв та відмінності у підходах щодо представлення колекцій.
- 4.8. Окремі питання повернення викрадених чи незаконно вивезених об'єктів культурної спадщини (культурних цінностей).
- 4.9. Історико-культурні заповідники, як окрема категорія охорони. Специфіка їх діяльності.

Питання для самостійного контролю знань за темою 4

1. Наведіть приклади об'єктів, що належать до нерухомої культурної спадщини.
2. Що таке «культурні цінності»? наведіть приклади об'єктів що належать до цієї категорії
3. Як співвідносяться поняття нерухомої і рухомої культурної спадщини?
4. Охарактеризуйте зв'язок музеїв з поняттям «рухомі об'єкти культурної спадщини».
5. Проаналізуйте поняття «історико-культурний заповідник». Які види історико-культурних заповідників можна виділити?
6. Якими документами регулюються питання охорони нерухомих об'єктів культурної спадщини?
7. Що таке «реституція»?
8. Наведіть приклади історичних населених місць України

Завдання

1. Подивіться Список історичних населених місць України. Знайдіть там свій населений пункт, свою малу Батьківщину або місце, пов'язане з історією сім'ї. Складіть коротку характеристику обраного населеного пункту в якій, зокрема, вкажіть (за наявності) об'єкти що належать до Всесвітньої спадщини та об'єкти внесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. За результатами дослідження підготуйте презентацію на семінарському занятті

У разі відсутності на семінарі, підготуйте письмову роботу за темою (в термін визначений викладачем).

2. Проаналізуйте Попередній список¹ (перелік тих об'єктів, які Україна має намір розглянути для номінації як об'єкти всесвітньої спадщини). Скільки об'єктів з переліку відноситься до категорії культурної спадщини? За якими критеріями вони переважно виділяються? Заповніть таблицю

Назва об'єкту з попереднього списку	Дата внесення	Критерії	Сучасний стан об'єкту

! Таблиця здається в письмовому вигляді

3. Охарактеризуйте один з історико-культурних заповідників України: історія створення, яке його призначення, в чому саме вбачається його культурна, історична та наукова цінність, і які об'єкти власне охороняються. Як ви думаєте чи може він бути включеним до переліку номінантів до Списку Всесвітньої культурної спадщини? Обгрунтуйте, за якими критеріями? За результатами дослідження підготуйте презентацію на семінарському занятті.

У разі відсутності на семінарі, підготуйте письмову роботу за темою (в термін визначений викладачем).

¹ <http://whc.unesco.org/en/statesparties/ua>

Рекомендовані джерела

Всесвітня спадщина ЮНЕСКО в Україні. МКіП. URL:

<https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/nerukhoma-kulturna-spadshchyna/>

Державний реєстр національного культурного надбання. URL:

<https://data.gov.ua/dataset/014aba3a-63ed-4edf-b6b1-b26f1ad29953>

Державний реєстр нерухомих пам'яток України. URL:

<https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/derzhavnyy-reiestr-nerukhomykh-pam-iatok-ukrainy/>

Забрати вкрадене: як Україні повернути свої культурні цінності. URL:

<https://www.ukrainer.net/zabraty-vkradene>

Закон України Про охорону археологічної спадщини. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-IV#Text>

Закон України Про охорону культурної спадщини. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>

Заповідники сучасної України. Їхній стан та значення. URL:

<https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11239/>

Захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту. URL:

<https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/zakhyst-kulturnykh-tsinnostey-u-razi-zbrojnoho-konfliktu/>

Історико-культурні заповідники національного значення в Україні. URL:

<http://surl.li/sanyn>

Історичні населені місця України. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/istorychni-naseleni-mistsia-ukrainy/>

Кот С. І. Історико-культурні заповідники. Енциклопедія Сучасної України. К.

2011. URL: <https://esu.com.ua/article-12771>

Кот С.І. Реституція культурних цінностей. URL:

http://www.history.org.ua/?termin=Restytutsiia_kulturnykh

Культурна спадщина та національна безпека: аналіт. доп. / В. Потапенко, Ю.

Тищенко, Ю. Каплан та ін.; за ред. В. Потапенка. К. 2023. 58 с. URL:

https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-09/ad_kult_spad_nac_bezp_06092023.pdf

Любіцева О.О., Панкова Е.В., Стафійчук В.І. Туристичні ресурси України.

К.:Альтерпресс. 2007. 369 с. URL:

<http://librarium.freehostia.com/pryroda/tourism/11/turistichni-resursi-ukraini-lyubiceva.html>

Музеї. Як це працює. URL:

https://youtube.com/playlist?list=PLa6RfyIRW7TLBoHSYBoNBMD4NtL2H07E&si=DKCS35LAbv5_dMhr

Музейна справа. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/muzeyna-sprava/>

Надзвичайний Червоний список культурних цінностей під загрозою – Україна (Emergency Red List of Cultural Objects at Risk – Ukraine). International Council of Museums (ICOM). Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/chervonyy-spysok-kulturnykh-tsinnostey-ukrainy-pid-zahrozoiu/> ;

<https://icom.museum/wp-content/uploads/2022/11/Emergency-Red-List-Ukraine-%E2%80%93-English.pdf> (англ.)

Поливач К. Історичні села України: на шляху до визнання. Historical and Geographical Studies in Ukraine. 2022, № 16. С.82-108. URL: https://www.researchgate.net/publication/369794551_Historical_villages_of_Ukraine_on_the_way_to_recognition

Список історичних населених місць України. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-%D0%BF#Text>

ТЕМА 5. Нематеріальна культурна спадщина

5.1 Поняття нематеріальної культурної спадщини в національному та міжнародному законодавстві.

5.2 Репрезентативний список нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО

- 5.3 Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини.
 5.4. Аналіз нематеріальної культурної спадщини за категоріями.
 5.5. Роль музеїв у збереженні елементів нематеріальної культурної спадщини.
 5.6. Гастрономічна спадщина України

Питання для самостійного контролю знань за темою 5

1. Наскільки тлумачення нематеріальної культурної спадщини різняться в національному і міжнародному законодавстві?
2. Визначте базові категорії серед елементів нематеріальної культурної спадщини.
3. Наведіть приклади музеїв де зберігаються зразки нематеріальної культурної спадщини.
4. Назвіть елементи національної спадщини, внесені до Lists of Intangible Cultural Heritage.

Завдання

Проаналізуйте Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України.

До яких категорій можна віднести ті чи інші об'єкти? Розділіть елементи з переліку на окремі групи відповідно цих категорій і оформіть результат у вигляді таблички за зразком. Окремо виділіть ті, що включені до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства

Категорія нематеріальної культурної спадщини	Назва елемента нематеріальної культурної спадщини	Рік включення до національного переліку	Рік включення до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства

! Таблиця здається в письмовому вигляді

Підготуйте коротке повідомлення-презентацію про один з елементів Національного переліку.

У разі відсутності на семінарі, підготуйте письмову роботу за темою (в термін визначений викладачем).

Рекомендовані джерела

Автентична Україна. Веб-сайт. URL: <https://authenticukraine.com.ua/>

Державний реєстр національного культурного надбання. URL:

<https://data.gov.ua/dataset/014aba3a-63ed-4edf-b6b1-b26f1ad29953>

Закон України Про охорону культурної спадщини. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>

Ковчег Смаку. Україна: їжа, знання та історії гастрономічної спадщини. 2022.

218 с. URL: https://www.unisg.it/assets/ADG_UCRAINA_WEB_2.pdf

Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text

Музейна справа. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/muzeyna-sprava/>

Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини

України. Український центр культурних досліджень. URL:

<http://uccs.org.ua/natsionalnyj-reiestr-objektiv/>

Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини

України. МКіП. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/natsionalnyy-perelik-elementiv-nematerialnoi-kulturnoi-spadshchyny-ukrainy/> ;

<https://mcip.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/naczionalnyj-perelik-elementiv-nks-1.pdf>

Нематеріальна культурна спадщина на сайті ЮНЕСКО. URL:

<https://ich.unesco.org/en/home> (англ.)

Репрезентативний список нематеріальної культурної спадщини людства.

(Lists of Intangible Cultural Heritage). URL: <https://ich.unesco.org/en/lists> (англ.)

Спадок. Культурно-історична спадщина України. URL: <https://spadok.org.ua/>

Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини. URL: [http://irbis-](http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=DLIB&P21DBN=ELIB)

[nbu.gov.ua/cgi-](http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=DLIB&P21DBN=ELIB)

[bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=DLIB&P21DBN=ELIB](http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=DLIB&P21DBN=ELIB)

Елементи нематеріальної культурної спадщини України у списках ЮНЕСКО.

URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/elementy-nematerialnoyi-kulturnoyi-spadshhyny-ukrayiny-u-spyskah-yunesko/>

Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Basic Texts of the 2003. UNESCO. 2022 Edition. URL:

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000383762/PDF/383762eng.pdf.multi.page=9>

ТЕМА 6. Історико-культурний потенціал регіонів: аналіз поняття, структура, оцінювання

- 6.1. Поняття історико-культурного потенціалу.
- 6.2. Складові історико-культурного потенціалу.
- 6.3. Методи оцінки культурно-історичних ресурсів та окремих культурних комплексів для цілей туризму та екскурсій. Поняття музеєфікації.

Питання для самостійного контролю знань за темою 6

1. Які форми включення культурно-історичних ресурсів в систему туристсько-екскурсійного обслуговування ви можете назвати?
2. Назвіть основні складові історико-культурного потенціалу
3. Які базові характеристики культурних комплексів ви можете назвати?
4. Назвіть етапи оцінки історико-культурних ресурсів

Завдання

Розберіть наведені питання на конкретних прикладах. Підготуйте за одним з питань теми доповідь на семінарському занятті.

У разі відсутності на семінарі, підготуйте письмову роботу за темою (в термін визначений викладачем).

ТЕМА 7. Аналіз культурної спадщини регіонів України

Передбачається самостійне опрацювання даної теми студентами, з використанням рекомендованих публікацій та відкритих джерел інформації, з подальшими усними презентаціями і обговоренням на семінарських заняттях

Завдання

Проаналізуйте насиченість одного з регіонів (адміністративної області) України пам'ятками культурної спадщини та підготуйте доповідь.

В якості вихідних матеріалів рекомендовано використати матеріали і джерела до тем 3-4, зокрема Державний реєстр нерухомих пам'яток України, Національний перелік елементів культурної спадщини, Перелік історичних населених місць України тощо. Крім того, варто враховувати наявні в регіоні дослідження музейні установи, як місця зберігання мистецьких об'єктів та зразків нематеріальної культурної спадщини, а також історико-культурні та подібні їм заповідники, що знаходяться у сфері Міністерства культури України

План доповіді (або самостійної письмової роботи)

- Загальна кількість об'єктів на території області, які внесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Чи є якісь райони особливого зосередження таких пам'яток в області? Яке співвідношення пам'яток місцевого та державного значення? Назвіть п'ять найбільш відомих широкому загалу пам'яток культурної спадщини. Якщо можете - наведіть приклад якоїсь пам'ятки, значення якої з точки зору збереження культурної спадщини «недооцінено»?
- Чи є в області об'єкти, внесені до Переліку історичних населених місць України? Назвіть їх.
- Наявність об'єктів, що належать до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини. Назвіть їх.
- Скільки музейних закладів нараховується в області? Назвіть найбільш значимі, з вашої точки зору музеї.
- Наявність заповідників, функціонування яких пов'язане зі збереженням культурної спадщини. Назвіть їх.
- Коротко охарактеризуйте історико-культурний потенціал регіону на прикладі одного з районів області (місцевості, населеного пункту), використовуючи план з додатку Б.

У разі відсутності на семінарі, підготуйте письмову роботу за темою (в термін визначений викладачем).

ТЕМА 8. Об'єкти культурної спадщини, як ресурс туристсько-краєзнавчих екскурсій

- 8.1. Суть екскурсійного методу та базова класифікація екскурсій.
- 8.2. Об'єкти культурної спадщини як екскурсійний ресурс.
- 8.3. Об'єкти нерухомої спадщини як основа екскурсій на архітектурну та історичну тематику.
- 8.4. Рухомі об'єкти спадщини як основа мистецтвознавчих та музейних екскурсій.
- 8.5. Елементи нематеріальної культурної спадщини як об'єкт екскурсійної діяльності

Питання для самостійного контролю знань за темою 8

1. В яких типах екскурсій найчастіше використовуються об'єкти культурної спадщини? Наведіть приклади.
2. Визначте специфіку екскурсійного показу об'єктів нерухомої культурної спадщини.
3. Визначте специфіку екскурсійного показу рухомих об'єктів культурної спадщини.
4. Визначте специфіку екскурсійного показу елементів нематеріальної культурної спадщини.

Завдання: «Аналіз екскурсійного маршруту»

Проаналізуйте пропозиції екскурсій (туристсько-екскурсійних маршрутів) на внутрішньому туристському ринку. Коротко охарактеризуйте сучасний стан українського ринку екскурсій²: *яка тематика екскурсій в цілому переважає серед пропозицій? Скільки спеціалізованих компаній ви знайшли і які тематика їх турів? Наведіть приклади компаній, що представляють найбільш цікаві з вашої точки зору екскурсії/тури які знайомлять з культурною спадщиною України.*

Оберіть одну з пропозицій для подальшого аналізу.

² Наприклад, Google на запит «екскурсії містом» видає: «Приблизна кількість результатів: 19 800 000 (0,36 с)».

Спираючись на опис маршруту на сайті компанії, аналіз схеми маршруту (карти) та характеристику об'єктів показу – визначте:

- тему екскурсії (або окремі підтеми – у випадку оглядової екскурсії),
- призначення екскурсії (мета, завдання екскурсії),
- адресність екскурсії (на яку категорію споживачів розрахований екскурсійний продукт),
- змістовна спрямованість екскурсії (які теми висвітлюють під час екскурсії).

Визначте базовий перелік екскурсійних об'єктів (6-8). Слідкуйте щоб екскурсійні об'єкти відповідали темі і сприяли розкриттю мети екскурсії. Визначивши маршрут екскурсії, нанесіть його на картосхему (наприклад, в Google maps або AllTrail) та позначте вибрані екскурсійні об'єкти.

Складіть «Картки екскурсійного об'єкту» для 2-3 об'єктів різного типу в межах вашого маршруту (з визначеного на попередньому етапі переліку).

Сформууйте для даного маршруту електронний «Портфель екскурсовода».

За результатами дослідження підготуйте презентацію і доповідь для семінарського заняття

У разі відсутності на семінарі, підготуйте письмову роботу за темою (в термін визначений викладачем).

Рекомендовані джерела

Пам'ятники історії і культури як елементи культурно-пізнавальних рекреаційних послуг/ Величко В. В. Організація рекреаційних послуг:

навч. Посібник. Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. URL:

https://tourlib.net/books_ukr/velychko9-2.htm

Бабарицька В.К., Короткова А.Я., Малиновська О.Ю. Екскурсознавство і музеєзнавство: навч. Посібник. К.: Альтерпрес, 2007. 462 с.

Король О.Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі. Навчально-методичний посібник. - Чернівці: Чернівецький національний університет, 2016. 144 с. URL: http://tourlib.net/books_ukr/korol-ekskurs.htm

Любіцева О.О. Методика розробки турів: навч. посібн. К.: Альтерпрес, 2003. https://tourlib.net/books_ukr/lubiceva_mrt.htm

Пангелов Б. П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей : навч. посіб. К. : Академвидав, 2010. – 248 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/432312.pdf

Покоłodна М.М. Організація екскурсійної діяльності: підручник. Харків: ХНУМГ ім.О.М.Бекетова, 2017. 180 с. URL: <https://core.ac.uk/reader/141489400>

Питання до іспиту з дисципліни
ГЕОГРАФІЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

1. Культурна спадщина: аналіз поняття. Об'єкти культурної спадщини
2. Поняття «Пам'ятка культури (пам'ятка культурної спадщини)»
3. Поняття «світова спадщина». Головні документи, щодо охорони всесвітньої культурної спадщини.
4. Роль ЮНЕСКО в охороні об'єктів культурної спадщини світового рівня.
5. Основоположні документи ЮНЕСКО щодо охорони культурної спадщини
6. Список Світової спадщини ЮНЕСКО: мета, критерії внесення об'єктів
7. Які переваги дає Статус об'єкта Світової спадщини
8. Охорона культурної спадщини в Україні. Сучасний стан, проблеми, законодавче забезпечення.
9. Законодавча база щодо охорони культурної спадщини в Україні
10. Поняття «нерухомі об'єкти культурної спадщини»
11. Основні типи об'єктів, що віднесено до нерухомої культурної спадщини (нерухомих пам'яток України). Наведіть приклади
12. Що собою представляє Державний реєстр нерухомих пам'яток України?
13. Що собою представляє Список всесвітньої культурної спадщини (ЮНЕСКО)?
14. Національні об'єкти України в Списку всесвітньої культурної спадщини.
15. Захист традиційного характеру середовища та об'єктів культурної спадщини: зміст і важливість для охорони культурних пам'яток України
16. Нематеріальна культурна спадщина: аналіз поняття, структура, особливості охорони.
17. Нематеріальна культурна спадщина України.
18. Що собою представляє Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини?
19. Охарактеризуйте основні типи об'єктів в Національному переліку елементів нематеріальної культурної спадщини. Наведіть приклади

-
20. Державний реєстр національного культурного надбання. Яких саме об'єктів культурної спадщини він стосується?
 21. Що собою представляє Репрезентативний список нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО?
 22. Національні об'єкти України в Репрезентативному списку нематеріальної культурної спадщини людства.
 23. ЗУ «Про охорону археологічної спадщини» та його роль в охороні національної культурної спадщини
 24. ЗУ «Про музеї та музейну справу» та його роль в охороні національної культурної спадщини
 25. Охарактеризуйте роль музейних установ у збереженні об'єктів культурної спадщини.
 26. Рухомі пам'ятки культурної спадщини: аналіз поняття, структура, особливості охорони.
 27. Рухомі та нерухомі пам'ятки культурної спадщини: порівняльний аналіз понять
 28. Роль підвідомчих установ та громадських організацій України в охороні національної культурної спадщини.
 29. «Список історичних населених місць України»: мета та роль в охороні національної культурної спадщини
 30. Культурні маршрути Ради Європи: суть проекту, участь України.
 31. Міста-центри культурно-пізнавального туризму: основи типології ВТО, проблеми функціонування та шляхи їх вирішення.
 32. Заповідники України, функціонування яких пов'язане зі збереженням культурної спадщини.
 33. Об'єкти культурної спадщини як ресурс екскурсій.
 34. Історико-культурний потенціал регіонів: аналіз поняття, структура, оцінювання.
 35. Аналіз історико-культурного потенціалу регіонів України (на вибір)

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Автентична Україна. Веб-сайт. URL: <https://authenticukraine.com.ua/>
2. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО в Україні. МКіП. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/nerukhoma-kulturna-spadshchyna/>
3. Географічні зазначення та схеми якості. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/farming/geographical-indications-andquality-schemes_en (англ.)
4. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
5. Державний реєстр національного культурного надбання. URL: <https://data.gov.ua/dataset/014aba3a-63ed-4edf-b6b1-b26f1ad29953>
6. Державний реєстр нерухомих пам'яток України. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/derzhavnyy-reiestr-nerukhomykh-pam-iatok-ukrainy/>
7. Закон України Про особливості правової охорони географічних зазначень для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, захист прав та застосування схем якості, включаючи традиційні гарантовані особливості для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2572-20?fbclid=IwAR1pYZqH8dZxqWoT9hATfiJ8JXBJz88IsM8hAplIPqexHt0w9Qkmcq34n6M#Text>
8. Закон України Про охорону археологічної спадщини. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-IV#Text>
9. Закон України Про охорону культурної спадщини. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
10. Заповідники сучасної України. Їхній стан та значення. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11239/>
11. Захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/zakhyst-kulturnykh-tsinnostey-u-razi-zbroynoho-konfliktu/>

-
12. Історико-культурні заповідники національного значення в Україні.
URL: <http://surl.li/sanyn>
 13. Історико-культурна спадщина України (XIX – поч. XX ст.):
Зб.документів і матеріалів. К.: Рідний край. 1995. 328 с.
 14. Історичні населені місця України. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/istorychni-naseleni-mistsia-ukrainy/>
 15. Ковчег Смаку. Україна: їжа, знання та історії гастрономічної спадщини.
2022. 218 с. URL: https://www.unisg.it/assets/ADG_UCRAINA_WEB_2.pdf
 16. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text
 17. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text
 18. Комітет всесвітньої спадщини UNESCO. The World Heritage Committee.
Веб-сайт. URL: <http://whc.unesco.org/en/committee/>
 19. Корнеєв В. Культурна спадщина: функціонування в інформаційному просторі. *Молода нація: Альманах. Наукове видання. Інститут Східноєвропейських досліджень НАН України*. 2003. № 4. С. 120-127.
 20. Кот С. І. Історико-культурні заповідники. Енциклопедія Сучасної України. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011.
URL: <https://esu.com.ua/article-12771>
 21. Культурна політика Європейського Союзу. Хрестоматія: навч. посіб. /
Упорядники: Кеда М.К., Соломенна Т.В. Чернігів: Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, 2022. 468 с.
URL: <http://surl.li/uektt>
 22. Культурна спадщина та національна безпека: аналіт.доп. / В.
Потапенко, Ю. Тищенко, Ю. Каплан та ін.; за ред. В. Потапенка. – Київ:
НІСД, 2023. 58 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-09/ad_kult_spad_nac_bezp_06092023.pdf
 23. Культурна спадщина України: Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища: Зб. офіційних документів. К.: Істина. 2002. 336 с.

-
24. Культурна спадщина. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/novyny/>
 25. Любіцева О.О., Панкова Е.В., Стафійчук В.І. Туристичні ресурси України. К.:Альтерпресс. 2007. 369 с.
 26. Мельничук О.І. Міжнародно-правовий статус всесвітньої культурної і природної спадщини. К., 2008.
 27. Міжнародна рада з питань охорони пам'ятників і визначних місць. англ. International Council on Monuments and Sites, ICOMOS. Веб-сайт. URL: <https://www.icomos.org/en>
 28. Міжнародна хартія з охорони й реставрації нерухомих пам'яток і визначних місць (Венеціанська хартія). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_757#Text
 29. Музейна справа. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/muzeyna-sprava/>
 30. Надзвичайний Червоний список культурних цінностей під загрозою – Україна (Emergency Red List of Cultural Objects at Risk – Ukraine). International Council of Museums (ICOM). Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/chervonyy-spysok-kulturnykh-tsinnostey-ukrainy-pid-zahrozoiu/> ; <https://icom.museum/wp-content/uploads/2022/11/Emergency-Red-List-Ukraine-%E2%80%93-English.pdf> (англ.)
 31. Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України. Український центр культурних досліджень. URL: <http://uccs.org.ua/natsionalnyj-reiestr-objektiv/>
 32. Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України. МКіП. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/natsionalnyj-perelik-elementiv-nematerialnoi-kulturnoi-spadshchyny-ukrainy/> ; <https://mcip.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/naczialnyj-perelik-elementiv-nks-1.pdf>

-
33. Поливач К. Історичні села України: на шляху до визнання. Historical and Geographical Studies in Ukraine. 2022, № 16. С.82-108. URL: https://www.researchgate.net/publication/369794551_Historical_villages_of_Ukraine_on_the_way_to_recognition
 34. Поливач К.А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України / Наук. ред. Руденко Л.Г. К.: Інститут географії НАН України, 2012. 208 с. URL: https://igu.org.ua/sites/default/files/pdf-text/PolyvachK_Heritage.pdf
 35. Список історичних населених місць України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-%D0%BF#Text>
 36. Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=DLIB&P21DBN=ELIB
 37. Елементи нематеріальної культурної спадщини України у списках ЮНЕСКО. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/elementy-nematerialnoyi-kulturnoyi-spadshhyny-ukrayiny-u-spyskah-yunesko/>
 38. Arion O. Geographical indications and traditional products as the basis of enogastronomic tourism: significance for the development of rural communities (on the example of Italy). *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 2024, 33(1). P.3-13. URL: <https://geology-dnu.dp.ua/index.php/GG/article/view/1095/883>
 39. Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. UNESCO. 1972. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380483/PDF/380483eng.pdf.multi.page=6>; <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/convention-concerning-protection-world-cultural-and-natural-heritage>
 40. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Basic Texts of the 2003. UNESCO. 2022 Edition. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000383762/PDF/383762eng.pdf.multi.page=9>

-
41. Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage.
UNESCO. 2001. URL:
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000126065/PDF/126065eng.pdf.multi>
 42. Cultural Landscapes. UNESCO. URL:
<https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/>
 43. Cultural Routes of the Council of Europe programme. URL:
<https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/home>
 44. Glossary of tourism terms. URL: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>
 45. The Globally Important Agricultural Heritage Systems (GIAHS). URL:
<https://www.fao.org/giahs/giahsaroundtheworld/en/>
 46. World Heritage agricultural landscapes. *World Heritage* n°69 - October 2013.
URL: <https://whc.unesco.org/en/review/69/>

ΔΟΔΑΤΚΗ

ДОДАТОК А

Базові поняття та терміни

Археологічна спадщина України - сукупність об'єктів археологічної спадщини, що перебувають під охороною держави, та пов'язані з ними території, а також рухомі культурні цінності (археологічні предмети), що походять з об'єктів археологічної спадщини [8].

Державний реєстр національного культурного надбання — список пам'яток археології, архітектури й містобудування, історичних, документальних й інших об'єктів, що становлять виняткову цінність з огляду історії, культури, етнології чи науки України [6].

Історико-культурний заповідник - 1) відповідно ЗУ - комплекс (ансамбль) пам'яток з усією сукупністю компонентів, що становить культурну, історичну та наукову цінність, просторово, планувально і функціонально виділений у структурі населеного пункту або локалізований поза його межами [9]; 2) спеціальна законодавчо визначена територія, що охоплює ансамблі й комплекси пам'яток історії та культури, має виняткову історичну, наукову й культурну цінність та перебуває під охороною держави [20].

Історичне населене місце - населене місце, яке зберегло повністю або частково історичний ареал і занесене до Списку історичних населених місць України [9];

Культурна спадщина – 1) відповідно ЗУ - сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини [9]; 2) для цілей Конвенції такою вважається наступне [39]:

- пам'ятки: архітектурні твори, твори монументальної скульптури та живопису, елементи або споруди археологічного характеру, написи, печерні житла та комбінації ознак, які є видатна універсальна цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки;
- групи будівель: групи окремих або пов'язаних будівель, які через свою архітектуру, однорідність або місце в ландшафті мають виняткову універсальну цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки;
- об'єкти: твори людини або поєднані витвори природи й людини,
- а також території, включаючи археологічні об'єкти, що мають видатну універсальну цінність з історичної, естетичної, етнологічної чи антропологічної точки зору.

Ландшафт культурний – 1) це образ простору, освоєного духовно і матеріально певним носієм культури, значення та конфігурація місць якого закріплені на рівні колективної свідомості і підсвідомості (Гродзинський, 2005); 2) поєднані твори природи і людини; термін «культурний ландшафт» охоплює різноманіття проявів взаємодії між людиною та її природним середовищем, зокрема відображення конкретних методів сталого землекористування, враховуючи характеристики та межі природного середовища, в якому вони створені, а також специфічне духовне ставлення до природи [42].

Музеєфікація - сукупність науково обґрунтованих заходів щодо приведення об'єктів культурної спадщини у стан, придатний для екскурсійного відвідування [9].

Нематеріальна культурна спадщина – означає ті звичаї, форми показу та вираження, знання та навички, а також пов'язані з ними інструменти, предмети, артефакти й культурні простори, які визнані спільнотами, групами й у деяких випадках окремим особами як частина їхньої культурної спадщини. Ця нематеріальна культурна спадщина, що передається від покоління до покоління, постійно відтворюється спільнотами та групами під впливом їхнього оточення, їхньої взаємодії з природою та їхньої історії формує у них почуття самотності й наступності, сприяючи таким чином повазі до культурного різноманіття й творчості людини [17, 40].

Нерухомий об'єкт культурної спадщини - об'єкт культурної спадщини, який не може бути перенесений на інше місце без втрати його цінності з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду та збереження своєї автентичності [9].

Об'єкт археологічної спадщини - місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їх частини, пов'язані з ними території чи водні об'єкти, створені людиною, незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінності з археологічного, антропологічного та етнографічного погляду і повністю або частково зберегли свою автентичність [8];

Об'єкт всесвітньої спадщини - об'єкт культурної спадщини, включений до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО відповідно до Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини [9].

Об'єкт культурної спадщини - визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території

чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність [9].

Охорона археологічної спадщини - комплекс заходів, що здійснюються відповідно до законодавства органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями, громадянами, спрямованих на ведення обліку (виявлення, наукове вивчення, класифікацію, картографування, державну реєстрацію), захист, збереження, належне утримання, відповідне використання, консервацію, реставрацію, реабілітацію та музеєфікацію об'єктів археологічної спадщини, а також поширення знань про археологічну спадщину [8];

Охорона культурної спадщини - система правових, організаційних, фінансових, матеріально-технічних, містобудівних, інформаційних та інших заходів з обліку (виявлення, наукове вивчення, класифікація, державна реєстрація), запобігання руйнуванню або заподіяння шкоди, забезпечення захисту, збереження, утримання, відповідного використання, консервації, реставрації, ремонту, реабілітації, пристосування та музеєфікації об'єктів культурної спадщини [9].

Пам'ятка археології - археологічний об'єкт національного або місцевого значення, занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України [8].

Пам'ятка культурної спадщини - *об'єкт культурної спадщини, який занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, або об'єкт культурної спадщини, який взято на державний облік відповідно до законодавства, до вирішення питання про включення (невключення) об'єкта культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України* [9].

«Підводна культурна спадщина» означає всі сліди людського існування культурного, історичного чи археологічного характеру, які частково або повністю перебували під водою, періодично або постійно, протягом принаймні 100 років. Це можуть бути, наприклад, місця, споруди, будівлі, артефакти та людські останки разом з їх археологічним і природним контекстом; судна, літальні апарати, інші транспортні засоби або будь-яка їх частина, їхній вантаж чи інший вміст разом із їх археологічним і природним контекстом; і об'єкти доісторичного характеру [41].

«Портфель екскурсовода» – умовна назва комплексу ілюстративної наочності, який може розміщуватись у спеціальній папці або портфелі, і використовується для показу об'єктів, які екскурсанти не мають можливості побачити безпосередньо в натурі, або проілюструвати розповідь про якусь подію, що не можна зробити на натурному об'єкті. Це можуть бути карти і схеми, копії документів, рукописів, фотографії, картини або рисунки, на яких зображено старовинні події, людей, які брали в них участь, місця та пам'ятки, що не збереглися або змінили вигляд, проекти майбутніх забудов.

Реституція культурних цінностей – відновлення прав власності на культ. цінності у випадку їх незаконного присвоєння. Передбачає повернення власникам (фізичним та юрид. особам) предметів історичного та культурного значення, втрачених ними в результаті прямих чи опосередкованих наслідків воєнної окупації іноземною державою, викрадення та нелегального вивезення за межі території країни походження (де предмет культури було створено, знайдено або де він перебував на законних підставах)³.

Рухомі предмети, пов'язані з нерухомими об'єктами культурної спадщини, - елементи, групи елементів об'єкта культурної спадщини, що можуть бути відокремлені від нього, але складають з ним єдину цілісність, і відокремлення яких призведе до втрати археологічної, естетичної, етнологічної, історичної, архітектурної, мистецької, наукової або культурної цінності об'єкта [9].

Традиційна гарантована особливість – 1) *відповідно ЗУ* - найменування, яке ідентифікує сільськогосподарську продукцію (сільськогосподарський товар) або харчовий продукт, що відповідає одночасно таким ознакам: має особливі характеристики, що дають змогу чітко відрізнити його від інших продуктів цього ж виду у результаті використання традиційних інгредієнтів, традиційного складу інгредієнтів та/або традиційної технології виробництва/переробки; використовується у виробництві та/або відповідає специфікаціям товару, що існували протягом не менше 30 років [7]; 2) *відповідно регламенту ЕС (TSG)* – назва продукту, що висвітлює традиційні аспекти, зокрема спосіб виготовлення продукту або його склад, без прив'язки до конкретної географічної області [3].

³ Кот С.І. Реституція культурних цінностей. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Restytutsiia_kulturnykh

ДОДАТОК Б

Характеристика історико-культурного потенціалу території

1. Цивільна та військова історія об'єкту. Виявлення впливу історичного чинника на формування об'єкту. Виділення пам'яток окремих періодів. Окремо виділяється наявність доступних для перегляду об'єктів археологічної спадщини.
2. Історико-архітектурний аспект розвитку туристського об'єкту. Виявлення основних архітектурних стилів, що зустрічаються на території об'єкту (у зв'язку з історичним минулим країни, району, міста). Виділення найбільш важливих і цікавих для туристів пам'яток архітектури.
4. Музеї, як місце збереження об'єктів національної спадщини
5. Вивчення процесу розвитку духовної культури (зокрема її взаємовплив з іншими культурами).
6. Характеристика основних етапів розвитку духовної культури і найважливіших її пам'яток (фольклор, літературна і музична спадщина, образотворче мистецтво всіх типів тощо).
7. Вивчення творчості найбільш відомих представників культури і мистецтва країни, району, міста.

ДОДАТОК В

Регіони та субрегіони UN WTO (відповідно до International
Tourism Highlights, 2020 Edition)

Регіони	Субрегіони	Країни
Європа	Північна Європа	Данія, Фінляндія, Ісландія, Ірландія, Норвегія, Швеція, Великобританія
	Західна Європа	Австрія, Бельгія, Франція, Німеччина, Ліхтенштейн, Люксембург, Монако, Нідерланди, Швейцарія
	Центральна/ Східна Європа	Арменія, Азербайджан, Білорусь, Болгарія, Чеська Республіка, Естонія, Грузія, Угорщина, Казахстан, Киргизстан, Латвія, Литва, Польща, Республіка Молдова, Румунія, Російська Федерація, Словаччина, Таджикистан, Туркменістан, Україна, Узбекистан
	Південна/ Середземноморська Європа	Албанія, Андорра, Боснія та Герцеговина, Хорватія, Кіпр, Північна Македонія, Греція, Ізраїль, Італія, Мальта, Чорногорія, Португалія, Сан-Маріно, Сербія, Словенія, Іспанія, Туреччина
Азія та Океанія	Північно-Східна Азія	Китай, Гонконг (Китай), Японія, Демократична народна Республіка Корея, Республіка Корея, Макао (Китай), Монголія, Тайвань (провінція Китаю)
	Південно-Східна Азія	Бруней, Камбоджа, Індонезія, народна демократична республіка Лаос, Малайзія, М'янма, Філіппіни, Сінгапур, Таїланд, Тімор, В'єтнам
	Південна Азія	Афганістан, Бангладеш, Бутан, Індія, Іран, Мальдіви, Непал, Пакистан, Шрі Ланка
	Океанія	Американське Самоа, Австралія, Острови Кука, Фіджі, Французька Полінезія, Гуам, Кірібаті, Маршалові о-ви, Федеральні Штати Мікронезії, Північні Маріанські о-ви, Нова Каледонія, Нова Зеландія, Ньюей (Британія), Палау, Папуа-Нова Гвінея, Самоа, Соломонові о-ви, Тонга, Тувалу, Вануату

Продовження додатку Б

Регіони	Субрегіони	Країни
Америка	Північна Америка	Канада, Мексика, США
	Кариби	Ангвіла, Антигуа і Барбуда, Аруба, Багами, Барбадос, Бермуди, Британські Віргінські о-ви, Кайманові о-ви, Куба, Кюрасао, Домініка, Домініканська Республіка, Гренада, Гваделупа, Гаїті, Ямайка, Мартиніка, Монсеррат, Пуерто-Ріко, Сент-Люсія, Сент-Кітс-Невіс, Сент-Мартен, Сент-Вінсент і Гренадіни, Тринідад і Тобаго, Теркс і Кайкос, Віргінські о-ви (США)
	Центральна Америка	Беліз, Коста-Ріка, Ель Сальвадор, Гватемала, Гондурас, Нікарагуа, Панама
	Південна Америка	Аргентина, Болівія, Бразилія, Чілі, Колумбія, Еквадор, Французька Гвіана, Гайана, Парагвай, Перу, Суринам, Уругвай, Венесуела
Африка	Північна Африка	Алжир, Марокко, Судан, Туніс
	Субсахарська Африка	Ангола, Бенін, Ботсвана, Буркіна-Фасо, Бурунді, Камерун, Кабо-Верде, Центрально-Африканська Республіка, Чад, Комори, Конго, Кот-д'Івуар, Демократична Республіка Конго, Джибуті, Екваторіальна Гвінея, Еритрея, Есватіні, Ефіопія, Габон, Гамбія, Гана, Гвінея, Гвінея-Бісау, Кенія, Лесото, Ліберія, Мадагаскар, Малаві, Малі, Мавританія, Маврикій, Мозамбік, Намібія, Нігер, Нігерія, Реюньйон, Руанда, Сан-Томе і Принсіпі, Сенегал, Сейшели, Сьєрра-Леоне, Сомалі, Південно-Африканська Республіка, Танзанія, Того, Уганда, Замбія, Зімбабве
Середній Схід		Бахрейн, Єгипет, Ірак, Йорданія, Кувейт, Ліван, Лівія, Оман, Палестина, Катар, Саудівська Аравія, Сирійська, Об'єднані Арабські Емірати, Йемен